

Марта Романинець

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного та міжнародного права
Львівського державного університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

© Романинець М., 2019

На основі чинного національного законодавства з урахування сучасних викликів окреслено інноваційну модель закладу вищої освіти в Україні. У системі закладів вищої освіти України можна виділити такі чотири основні типи за формою власності: заклад вищої освіти державної форми власності – заснований державою, фінансується з державного бюджету і підпорядковується відповідному центральному органу виконавчої влади; заклад вищої освіти, що перебуває у власності Автономної Республіки Крим – заснований органами влади Автономної Республіки Крим, фінансується з бюджету Автономної Республіки Крим і підпорядкований органам влади Автономної Республіки Крим; заклад вищої освіти – заснований місцевими органами влади, фінансується з місцевого бюджету і підпорядкований місцевим органам влади; заклад вищої освіти приватної форми власності – заснований на приватній власності і підпорядкований власнику чи власникам.

Доведено, що перспективи розвитку закладу вищої освіти на інноваційній основі залежать від тих реформ, які регулюють цю сферу діяльності, і, як це не прикро, – від політичного вектора. Специфічною особливістю процесу реформування освіти є те, що практично неможливе поетапне його здійснення. Реформа повинна відбуватись системно за всіма напрямками й відображати всі аспекти діяльності вищої школи не тільки тепер, а й на перспективу.

Ключові слова: заклади вищої освіти; інноваційна модель; вища школа; університет; інститут; коледж; Закон України “Про вищу освіту”; освітньо-професійні програми вищої освіти; навчання; виховання; професійна підготовка; держава.

Марта Романинець

ИННОВАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ ВУЗА В КОНТЕКСТЕ АНАЛИЗА НАЦИОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

На основе действующего национального законодательства с учетом современных вызовов обозначено инновационную модель учреждения высшего образования в Украине. В системе высших учебных заведений Украины можно выделить следующие четыре основных типа по форме собственности: учреждение высшего образования государственной формы собственности – основанное государством, финансируется из государственного бюджета и подчиняется соответствующему центральному органу исполнительной власти; учреждение высшего образования, находящееся в собственности Автономной Республики Крым, – основано органами власти Автономной Республики Крым, финансируется из бюджета Автономной Республики Крым и подчинено органам власти Автономной Республики Крым; учреждение высшего образования – основанное местными органами власти, финансируется из местного бюджета и подчинено местным органам власти; учреждение высшего образования частной формы собственности – основано на частной собственности и подчинено владельцу или владельцам.

Доказано, що перспективи розвитку учреждения высшего образования на инновационной основе зависят от тех реформ, которые регулируют эту сферу деятельности, и, как это ни прискорбно, – от политического вектора. Специфической особенностью процесса реформирования образования является то, что практически невозможно поэтапное его осуществление. Реформа должна проходить системно во всех направлениях и отражать все аспекты деятельности высшей школы не только сегодня, но и на перспективу.

Ключевые слова: высшие учебные заведения; инновационная модель; высшая школа; университет; институт; колледж; Закон Украины “О высшем образовании”; образовательно-профессиональные программы высшего образования; обучение; воспитание; профессиональная подготовка; государство.

Marta Romanian

Department of Theory and History of State and Law,
Constitutional and international law
Lviv State University of Internal Affairs,
Ph. D.

INNOVATION MODEL OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF ANALYSIS OF NATIONAL LEGISLATION

In the article on the basis of the current national legislation taking into account modern challenges, an innovative model of higher education institution in Ukraine is outlined. In the system of institutions of higher education of Ukraine, the following four main types of ownership can be distinguished: it is a state-owned higher education institution established by the state financed from the state budget and subordinated to the relevant central executive body; Higher education institution owned by the Autonomous Republic of Crimea – established by the authorities of the Autonomous Republic of Crimea, financed from the budget of the Autonomous Republic of Crimea and subordinated to the authorities of the Autonomous Republic of Crimea; Higher education institution – founded by local authorities, financed from the local budget and subordinated to local authorities; a higher education institution of a private property form is based on private property and is subordinate to the owner or owners.

It is proved that the prospects for the development of an institution of higher education on an innovative basis depend on those reforms that regulate this sphere of activity, and, sadly, from the political vector. In this case, the specific feature of the process of reforming education is that it is virtually impossible to implement it gradually. The reform should take place systematically in all directions and reflect all aspects of the activity of higher education not only in the present time, but also in perspective.

Key words: institutions of higher education; innovative model; High school; university; institute; college; Law of Ukraine “On Higher Education”; educational and professional higher education programs; teaching; education; professional training; state.

Постановка проблеми. Вища школа бере активну участь у розв’язанні всіх завдань державотворення; у створенні матеріального добробуту, вдосконаленні суспільних відносин, вихованні громадянина-патріота України; у підвищенні культурного рівня населення України, формуванні інтелектуального потенціалу країни; забезпеченні підвищення кваліфікації викладачів, підготовці наукових кадрів для участі в НТР; сприянні демократизації суспільства та укріпленні миру; у розвитку міжнародного співробітництва.

Модернізація закладу вищої освіти є не лише простим передаванням накопиченого в минулому обсягу знань, але і його адаптацією до потреб сучасної людини XXI ст., до потреб ринку з метою здійснення назрілих соціально-економічних або суспільно-політичних перетворень. Власне, вища освіта й дасть змогу реалізувати особисті здібності майбутнього здобувача вищої освіти.

Аналіз дослідження проблеми. Проблематика перебуває в полі зору багатьох учених, її різні аспекти досліджено у працях вітчизняних учених: конституційного права (М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, О. П. Васильченко, О. В. Марцеляк, Н. А. Мяловицька, О. В. Скрипнюк, В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко, Н. Я. Якимчук); адміністративного права (В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Н. П. Бортник, В. М. Бевзенко, П. В. Діхтієвський, Л. В. Головій, Н. Л. Губерська, Т. О. Коломоєць, І. О. Личенко, М. І. Легенький, Р. С. Мельник, Л. І. Миськів, С. О. Мосьондз, В. П. Нагребельний, О. І. Остапенко, А. А. Пухтецька, Н. С. Ракша, І. Ю. Хомишин); міжнародного права (А. І. Дмитрієв, О. В. Задорожній); кримінального права (П. П. Андрушко, З. А. Загіней, О. О. Кваша, О. М. Костенко, В. В. Навроцький); цивільного права (В. Комаров, Н. Кузнєцова, Р. О. Стефанчук, Є. О. Харитонов). Науковці вивчали окремі аспекти функціонування закладів вищої освіти крізь призму проблематики розвитку галузевого законодавства та його удосконалення.

Разом з тим, незважаючи на розширення та інтенсифікацію дослідницьких зусиль, спрямованих на вивчення особливостей розвитку закладів вищої освіти, певні питання залишилися недослідженими. Бракує системних досліджень, з'ясування загального й особливого, транснаціонального і національного, специфічного у функціонуванні закладів вищої освіти.

Мета статті – на основі чинного національного законодавства з урахуванням сучасних викликів окреслити інноваційну модель закладу вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Заклад вищої освіти (раніше вживали термін “вищий навчальний заклад” і скорочення – ВНЗ, виш, вуз) – окремий вид установи, є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [1].

Заклад вищої освіти, відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, це заклад, що діє згідно з чинним законодавством України; реалізує, відповідно до наданої ліцензії, освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями; забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб, згідно з нормативними вимогами у галузі вищої освіти; здійснює наукову та науково-технічну діяльність [2, с. 137].

Основними завданнями закладу вищої освіти є: провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за вибраними ними спеціальностями; для університетів, академій, інститутів – провадження наукової діяльності з проведенням наукових досліджень і забезпеченням творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів у освітньому процесі; участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу; формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності; створення необхідних умов для реалізації здібностей і талантів учасників освітнього процесу; збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян; налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури; вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників [1].

У системі закладів вищої освіти України можна виділити такі чотири основні типи за формою власності: заклад вищої освіти державної форми власності – це заклад вищої освіти, заснований державою, що фінансується з державного бюджету і підпорядкований відповідному центральному органу виконавчої влади; заклад вищої освіти, що перебуває у власності Автономної Республіки

Крим, – це заклад вищої освіти, що заснований органами влади Автономної Республіки Крим, фінансується з бюджету Автономної Республіки Крим і підпорядкований органам влади Автономної Республіки Крим; заклад вищої освіти – заклад вищої освіти, заснований місцевими органами влади, що фінансується з місцевого бюджету і підпорядкований місцевим органам влади; заклад вищої освіти приватної форми власності – заклад вищої освіти, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику чи власникам [1].

Доречно зауважити, що ст. 27 “Правовий статус закладу вищої освіти” Закону України “Про вищу освіту” в редакції від 1 липня 2014 р. звучить так:

1. Заклад вищої освіти утворюється у формі державної, комунальної, приватної установи і працює на засадах неприбутковості.

2. Юридична особа (крім наукової установи) набуває статусу закладу вищої освіти з моменту отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності.

3. Заклад вищої освіти може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності закладу вищої освіти та/або забезпечують виконання його статутних завдань.

4. Заклади вищої освіти державної, комунальної та приватної форм власності мають рівні права у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності.

5. Заклади вищої освіти можуть провадити освітню діяльність спільно з іноземними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами.

6. Заклади вищої освіти можуть утворювати навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси, наукові парки та входити до складу консорціуму. Всі учасники комплексу, консорціуму зберігають статус юридичної особи і фінансову самостійність [1].

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” 2002 р. було визначено, згідно із рівнями акредитації, шість основних типів закладів вищої освіти:

університет – багатoproфільний заклад вищої освіти четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети;

академія – заклад вищої освіти четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

інститут – заклад вищої освіти третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність й має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

консерваторія (музична академія) – заклад вищої освіти третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва – музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

коледж – заклад вищої освіти другого рівня акредитації або структурний підрозділ закладу вищої освіти третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов’язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки

(якщо є структурним підрозділом закладу вищої освіти третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу) або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

технікум (училище) – заклад вищої освіти першого рівня акредитації або структурний підрозділ закладу вищої освіти третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення [3].

Натомість Закон України “Про вищу освіту” виділяє лише три основних типи закладів вищої освіти:

університет – багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

академія, інститут – галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

коледж – галузевий заклад вищої освіти або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста [1].

В Законі України “Про вищу освіту” визначено, що заклади вищої освіти I–II рівнів акредитації здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста до 2020 р. Останній прийом на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста – у 2019 р. [1].

У контексті сучасного реформування вищої освіти доволі цікава позиція А. Горбачика, який виділяє декілька можливих типів університетів.

1. *Підприємницький університет*. За способом планування діяльності та менеджменту такий університет близький до підприємства. Мета менеджменту – максимізація фінансового прибутку на всіх напрямках діяльності. На це спрямовані зусилля із відкриття власних освітницьких програм, бізнес-шкіл, курсів підготовки та перепідготовки, програм навчання позауніверситетського рівня (близьких до технікумів та училищ). Активність в плані проведення прикладних досліджень із зовнішніми джерелами фінансування.

2. *Університет-“супермаркет”*. Пропонує велику кількість модульних курсів, орієнтованих на ринок праці та на “середнього за здібностями” студента. Студент вибирає модулі, керуючись власними потребами, уявленнями про майбутню кар'єру та порадами методистів (деякі курси можна вивчати лише на базі інших курсів). У переліку домінують курси, що “користуються попитом”. Такий університет найгнучкіше може реагувати на зміни вимог до працівників на ринку праці [4, с. 18].

3. *Дистанційний університет*. Цей тип є певним розвитком попереднього. Вибір курсів для навчання та програми навчання здійснюється також на основі побажань слухача та рекомендацій методистів. Орієнтація на професійну підготовку. Безпосередній контакт між викладачем та студентом відсутній або майже відсутній. Основою є використання сучасних інформаційних технологій.

4. *Дослідницький університет*. Університети елітного навчання. Готують кадри для наукових установ та інших університетів. Програму підготовки повністю визначають викладачі. Студент має можливість здійснювати вибір курсів для певної спеціалізації, але доволі обмежену. Розвинений сектор магістерської підготовки та аспірантура (або програми PhD). Викладачів стимулюють до занять науковою роботою. Навчання орієнтовано не тільки на трансляцію накопичених знань, а й на навчання інноваційним знанням та технологіям [4, с. 19].

Вкрай необхідне впровадження нових європейських освітніх стандартів, основна функція яких ґрунтується на виявленні здібних і творчих здобувачів вищої освіти. Доволі чітко це прописано у Законі України “Про вищу освіту” від 1 липня 2014 р. (№ 1556-VII). Зокрема:

11) здобувачі вищої освіти – особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації;

12) кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту;

13) компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти;

14) кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин, а навантаження одного навчального року за денною формою навчання – як правило, 60 кредитів ЄКТС;

15) ліцензування – процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності;

16) освітня діяльність – діяльність закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб;

17) освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти;

18) особа з особливими освітніми потребами – особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти;

19) результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, яких набула особа, навчаючись за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти;

20) спеціалізація – складова спеціальності, що визначається закладом вищої освіти та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти;

21) спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка;

22) сталий фонд (ендавмент) закладу вищої освіти – сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше ніж 36 місяців, пасивні доходи від якої заклад вищої освіти використовує з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, який визначив благодійник або уповноважена ним особа;

23) якість вищої освіти – рівень знань, умінь, навичок, інших компетентностей, які здобула особа, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти;

24) якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [1].

Надання освітніх послуг означає забезпечення якості на основі безперервного врахування вимог і очікувань споживачів та можливостей ринку праці, а також постійне поліпшення якості підготовки випускників, розроблення нових освітніх послуг. Системний підхід до менеджменту якості повинен спонукати заклади вищої освіти аналізувати вимоги споживачів, визначати процеси, що сприяють одержанню продукції, прийнятної для споживачів, а також керувати цими процесами [5, с. 18–19].

З метою підвищення мотивації студентів до навчання, а професорсько-викладацького колективу – до викладацької та наукової діяльності доцільним на рівні окремих університетів є: проведення щорічного моніторингу якості освітньої діяльності закладів з використанням різноманітних методів (самооцінка, анкетування студентів та викладачів, рейтинги професорсько-викладацького складу за чіткими, зрозумілими і прозорими критеріями), що покладається на відповідні відділи та служби закладів вищої освіти із забезпечення якості освіти; посилення вимог до якості наукових публікацій вчених із орієнтацією їх на друк у іноземних журналах та українських виданнях із незалежними реєр-review, із одночасним зниженням кількісних вимог до публікацій як з боку МОН України, так і університетів; постійне аналізування прочитаних дисциплін з метою оцінювання реакції студентів не лише на якість роботи викладача, а й на доцільність/недоцільність того чи іншого предмета з метою оперативного коригування навчальних програм, що ініціюватиме адміністрація закладів вищої освіти; зниження рівня бюрократизованості навчального процесу із виділенням більшого часу викладачам на наукову роботу, для чого потрібна активна позиція як МОН України, так і керівництва окремих університетів; сприяння вивченню іноземних мов викладачами закладів вищої освіти, стимулювання їх до проведення лекційних та семінарських занять як українською, так й англійською мовами через преміювання, гранти та інші форми заохочення; підвищення оплати праці (із застосуванням системи премій та бонусів) кращим викладачам та вченим, які формують позитивний імідж університету (репутаційний капітал); стимулювання молодих вчених до участі у міжнародних програмах, як короткотермінових, так і довготермінових, для отримання в майбутньому зиску у вигляді запозичення кращих світових практик навчання, тренінгів, наукових розробок, а також міжкультурних комунікацій, чого часто не вистачає у вітчизняній освітній системі; оцінювання рівня професійної майстерності викладачів під час укладання контрактів на основі чітких і зрозумілих критеріїв (зокрема, якість публікацій, а не їх кількість, рівень володіння іноземними мовами, ступінь залучення у міжнародні програми, індекс Хірша, науково-експертна діяльність, навчальна та викладацька активність, науковий ступінь та вчене звання) [6, с. 33].

Проблеми внутрішнього характеру відображають специфіку функціонування закладу вищої освіти, його потенційні можливості (або гальма) переходу на інноваційний шлях розвитку. Вони багатогранні, часто породжені суб'єктивними чинниками. Основні з них, на думку Р. Захарчина, є такими.

1. Потреба в ефективнішій реалізації можливостей кожного закладу вищої освіти долучитися до розвитку економічних процесів у регіонах. Зокрема, через глибокий моніторинг розвитку галузей економіки заклади вищої освіти повинні сміливіше йти на відкриття в межах визначених спеціальностей профільних економічних спеціалізацій, що сприятиме формуванню якісного кадрового ресурсу відповідно до особливостей регіональної економіки.

2. Уже давно назріла необхідність демократизувати навчальний процес, зокрема розширювати предметну компоненту варіативної частини навчальних планів, запроваджуючи в процес підготовки випускників ті дисципліни, які завдяки профільному змісту своїх навчальних програм будуть суспільно корисними та економічно доцільними в конкретному регіоні, відповідатимуть його економічній галузевій структурі й перспективам стратегічного розвитку.

3. Належить посилити профільний характер усіх навчальних дисциплін, формувати основні професійні компетенції випускника на базі сучасних моделей фахівця, що мають прикладну спрямованість.

4. Сьогодні гостро постає питання вдалого вибору закладами вищої освіти нових напрямів підготовки, які дозволили б гнучко реагувати на потреби ринку освітянських послуг, що стимулюватиме стабільний розвиток навчального закладу й мінімізуватиме фінансові ризики вкладення в це коштів.

Доцільність відкриття нових спеціальностей та нових напрямів діяльності закладу вищої освіти повинна бути обґрунтованою й основою на методиках моніторингу попиту на певні види освітніх послуг у конкретному регіоні [7, с. 14].

Висновки. Перспективи розвитку закладу вищої освіти на інноваційній основі залежать від реформ, які регулюють цю сферу діяльності, і, як це не прикро, – від політичного вектора. Специфічною особливістю процесу реформування освіти є те, що практично неможливе поетапне його здійснення. Реформа повинна проходити системно за всіма напрямками й відображати всі аспекти діяльності вищої школи не тільки сьогодні, а й на перспективу.

Як справедливо стверджують дослідники і практики, реформа не може бути повноцінною без належного нормативно-правового, законодавчого і фінансового забезпечення освітнього процесу. Адже сучасне нормативно-правове і законодавче забезпечення освіти, за умови проголошення державою всіх форм власності, немислиме без визнання рівності прав і можливостей державних й приватних закладів вищої освіти, їх самостійності. Своєю чергою, самостійність закладів вищої освіти – єдиний можливий шлях до істинної, а не лише декларованої демократизації навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про вищу освіту” від 17. 01. 2002 № 2984-III. *База даних “Законодавство України” / ВР України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Скиба Т. Ю. Аналіз стану і тенденції розвитку вищої освіти в Україні. *Наукові праці. Державне управління.* 2013. Вип. 202. Том 214. С. 136–140.
3. Про вищу освіту: Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2002. № 20. С. 134.
4. Горбачик А. П. Особливості менеджменту вищої освіти в сучасних умовах. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.* 2010. Вип. 11. С. 5–20.
5. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти України – погляд у майбутнє. *Світ фінансів.* Вип. 3(8). Жовтень, 2006. С. 7–22.
6. Длугопольський О. Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти України у світлі орієнтирів європейського стандарту. *Вища освіта в Україні: порядок денний для реформ / за заг. ред. Ніколаєва Є. Б.* Київ: Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2017. С. 28–33.
7. Захарчин Р. М. Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти на інноваційній основі. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2011. Вип. 7. С. 13–15.

REFERENCES

1. *Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” vid 17. 01. 2002 № 2984-III* [Law of Ukraine “On Higher Education” of 17.01.2002 No. 2984-III]. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Skyba T. Yu. *Analiz stanu i tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini. Naukovi pratsi* [Analysis of the state and trends of higher education in Ukraine]. Derzhavne upravlinnia. 2013. Vol 202. T. 214. pp. 136–140.
3. *Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 17 sichnia 2002 r. № 2984-III* [About higher education: Law of Ukraine dated January 17, 2002 № 2984-III]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2002. № 20. P. 134.
4. Horbachyk A. P. *Osoblyvosti menedzhmentu vyshchoi osvity v suchasnykh umovakh* [Features of management of higher education in modern conditions]. Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedagogiky. 2010. Vol. 11. pp. 5–20.
5. Nikolaienko S. *Yakist vyshchoi osvity Ukrainy – pohliad u maibutnie* [The quality of higher education in Ukraine is a look into the future]. Svit finansiv. Vol. 3(8). Zhovten, 2006. pp. 7–22.
6. Dluhopolskyi O. *Rozbudova vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity Ukrainy u svitli oriientyriiv yevropeiskoho standartu* [Development of an internal quality assurance system for higher education in Ukraine in light of the European standards]. Vyshcha osvita v Ukraini: poriadok dennyi dlia reform. Za zah. red. Nikolaieva Ye. B. Kyiv: Predstavnytstvo Fondu Konrada Adenauera v Ukraini Publ, 2017. pp. 28–33.
7. Zakharchyn R. M. *Problemy i perspektvyvy rozvytku vyshchoi osvity na innovatsiinii osnovi* [Problems and prospects for the development of higher education on an innovative basis]. Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. 2011. Vyp. 7. S. 13–15.

Дата надходження: 08.05.2019 р.